

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

תוכן

- א. שנטלוה מסיקין בא נגזל לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין ... ומלוה על פה אינו גובה מנכסים משועבדים ... הכא במאי עסקינן כשעמד בדין והדר זבין.....1
- ב. אי הכי פירות נמי כשעמד בדין על הקרן ולא עמד בדין על הפירות.....3
- ג. בעל חוב גובה את השבח שבת אין אבל פירות לא.....3
- ד. מתנה דלא כתיב ליה הכי הכי נמי דלא טריף שבחא אמר ליה אין וכי יפה כח מתנה ממכר אמר ליה אין יפה ויפה.....4
- ה. המוכר שדה לחבירו והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח גובה מנכסים בני.....5
- ו. המוכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה ... ואם היציאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור שבח מבעל חוב ... בלוקח מגזלן.....6
- ז. אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסליק ליה לבעל חוב ... שעשאו אפותיקי דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו.....8
- ח. המקדש את אחותו ... מעות מתנה.....9
- ט. הכיר בה שאינה שלו ולקחה ... הלכתא יש לו מעות ויש לו שבח ואף על פי שלא פירש לו את השבח הכיר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח אין לו.....10
- י. אחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר.....11
- יא. חזר ולקחה מבעלים הראשונים מהו אמר ליה מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו ... ניחא ליה דלא נקרייה גזלנא ... ניחא ליה דליקו בהמנותיה.....12

דף טו.

א. שנטלוה מסיקין בא נגזל לגבות קרן גובה מנכסים משועבדים בא נגזל לגבות פירות גובה מנכסים בני חורין ... ומלוה על פה אינו גובה מנכסים משועבדים ... הכא במאי עסקינן כשעמד בדין והדר זבין

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

כבר התבאר בב"ק דף קטז: שאם גזל שדה¹ ונטלוה מסיקין מן הגזול, או שנטלוה ממנה בכח המלך, אם מכת מדינה היא שגזלו ג"כ שדות אחרות וכן המלך לקח שדות משל אחרים, אומר לו הרי שלך לפניך שמזלו גרם, ואם מחמת הגזול נלקחה שלא נטלו שדות של אחרים, חייב² להעמיד לו שדה אחרת.

וכשיבא הנגזל ליפרע מן הגזול מה שהפסיד לו בקרקע או בפירות שאכל אינו גובה אלא מבני חורי, מפני שהיא כמלוה על פה³. כמו שהתבאר לעיל דף יד:

במה דברים אמורים כשלא עמד בדין, אבל אם עמד בדין ונתחייב לו לשלם ההפסד והפירות ואחר כך מכר גובה מנכסים משועבדים, שכיון שעמד בדין ופסקו לו לשלם מעשה בי"ד יש לו קול⁴ והוא ליה כמלוה בשטר בעדים,

ומלוה על פה כבר התבאר לעיל דף יג: שהמלוה את חבירו בעדים⁵, ולא צוה לכתוב שטר, וכ"ש שלא בעדים ואינו מכחיש ההלואה. או שהודה לו בפני עדים שהוא חייב לו, ה"ז מלוה על פה, שאינו גובה אלא מנכסים בני חורין⁶, והיינו נכסים שביד הלוחה בין מקרקע ובין ממטלטלין, אבל אינו יכול

¹ שו"ע ונו"כ שעה נ

² ע"י ש"ך בסעיף ד' [סק"ו] דכתב אדהתם דהוא משום גרמי. ולענ"ד בהך דהכא נמי, כיון דמן הדין קרקע אינה נגזלת וברשותיה דמרא קאי, א"כ אפילו מחמת הגזול נמי אין אדם נתפס על חבירו. ואף שאנסו קרקע שלו בשביל הגזול, אין על הגזול חוב מדינא, ואינו חייב אלא משום דהוא בגרמתו מחמת שגולה, ואכתי אינו אלא גרמי. שוב מצאתי בע"ה בשיטה מקובצת [ב"ק קט"ז ע"ב] דהביא ירושלמי [שם פ"י ה"ו] דאמרו בפירוש דגם רישא משום קנס, והוא מהטעם שכתבתי דזה נמי אינו אלא גרמי ודו"ק. חבל יוסף א

³ יש מפרשים שמשו"ה כתבו הטור [סעיף א'] והמחבר "כמלוה" ב"כף" הדמיון, ללמדנו דאע"פ דהוא מלוה הכתובה בתורה שכל גזל מחויב לשלם כל מה שהפסיד, אפ"ה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין כיון דאין לו קול כמה הפסיד וכמה פירות אכל. אבל זה אינו, דא"כ הו"ל למימר כן גם בגזל ממטלטלים. אלא משו"ה כתב כן ללמדנו דאע"פ דגזילת קרקע גופא יש לה קול, מ"מ הפסד פירותיה אין לו קול וכמלוה על פה דמי: סמ"ע א

⁴ סמ"ע שם ג

⁵ שו"ע ונו"כ לט א, קיא א

⁶ ובש"ך סק"ב כתב בשם הב"י שמעיקר הדין שעבודא דאורייתא (והיינו שמדאורייתא נשתעבדו נכסיו לפרוע מהם אף ממשועבדים), אלא שחכמים תיקנו שלא לגבות במלוה ע"פ ממשועבדים, משום פסידא דלקוחות, והש"ך האריך לדון אם אמרינן שעבודא דאורייתא או לא, ודן שם בדין מלוה הכתובה בתורה (והיינו חוב שנתחייב לו שלא בתורת הלואה אלא שמדין התורה חייב לתת לו) אם דינו כמלוה ע"פ או כמלוה בשטר (ולהלכה קי"ל דלאו כמלוה בשטר הוא, ע"י ש"ך יו"ד סימן שה ס"ק כא, וכתב בשער משפט סימן ע סק"א בשם הרמ"ע דהיינו שלא לגבות ממשעבדי, אבל לענין טענת פרעתי אינו נאמן במלוה הכתובה בתורה, דהוי

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

לגבות מנכסים משועבדים⁷, והיינו נכסים שמכר הלוח או שנתן במתנה לאחרים, ומעיקר הדין גובה מן היורשים גם במלוה ע"פ, אלא שיש כמה סייגים באיזה אופן גובה מהיורשים, כמבואר בשו"ע⁸.

ב. אי הכי פירות נמי כשעמד בדין על הקרן ולא עמד בדין על הפירות

ובגזלן הנ"ל אם⁹ לא עמד בדין על שניהם רק על אחד מהם אינו גובה ממשעבדי רק בעד אותו האחד שעמד עליו בדין, ולא אמרינן כיון שעמד בדין על האחד ויש לו קול גם השני יש לו קול בגללו והוה ליה על שניהם במלוה בשטר, שאין הקול יוצא אלא במה שפסקו הדיינים.

ג. בעל חוב גובה את השבח שבה אין אבל פירות לא

כבר התבאר במסכת ב"ק דף צה: ולעיל דף יד: שהקונה קרקע¹⁰ שמשועבדת לבעל חוב, כשבא בעל חוב לטרוף מן הלוקח, אם כתב לו הלוח דאקנה¹¹, השבח שמשביחין הנכסים גם כן בכלל דאקנה הוא, שהרי זה כאילו נעשה השבח בידו הואיל ועודנו משועבד מכווחו לבעל חוב, לפיכך אם החוב כנגד הקרן והשבח יטרוף הבעל חוב גם השבח שהשביח בשדה ביד הלוקח, בין שבה ששבחו הנכסים מאליהם כגון שעלו בו אילנות או שנתייקרה, בין שבה שהשביחו מחמת הוצאה.

עכ"פ כמעשה ב"ד שאינו יכול למעון פרעתי, וכן אם גובה מעבדים, ובעיקר פלוגתא דשעבודא דאורייתא האריכו האחרונים, ואין כאן מקומו כיון שאינו נוגע כל כך לדינא, כמ"ש הנה"מ סק"ב.

⁷ וביתא הסמ"ע משום שהלוקח או המקבל לא ידע מההלואה, שבלא שטר אין קול להלואה דמסתמא לא ניהא שיצא עליו קול שלוח, ואין כאן עדים שיוציאו הקול, ונמצא הלוקח מפסיד אם יוציאו ממנו, ואף במקבל מתנה חששו ויש לו דין כלוקח, דמסתמא קיבל ממנו הנאה, והוא מפני תקנת השוק שלא ימנעו מלקנות ולמכור, ובנחל יצחק סימן קיא דן בנותן מתנה מהיום ולאחר מיתה אם לא אחזור בי, אם בע"ח גובה מאותה מתנה

⁸ כמבואר בסימן קח, משום דחיישינן שמא פרע האב החוב בחייו.

⁹ שו"ע ונו"כ שעב א שם

¹⁰ שו"ע ונו"כ שם קטו א

¹¹ כתב הסמ"ע היינו למאן דס"ל בדאקני לא אמרינן אחריות ט"ס הוא כמ"ש בר"ס קי"ב מיהו אפי' לפי שיטתייהו א"צ דאקנה כ"א הלוח למלוה אבל בלוקח לענין השבח אמרינן דהוי כאילו כתב לו דאקנה לכ"ע. והש"ך השיג עליו בזה ע"ש

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

אלא שאם שבחו מאליהם טורף כל השבח ואין ללוקח בו כלום כיון שלא טרח בו, ואם השביח מחמת הוצאה נוטל הלוקח תחלה מן השבח כנגד ההוצאה, ומה שהוא יתר על ההוצאה חולקין הבעל חוב והלוקח, הואיל והלוקח הוציא עליו הוצאה וטרח בו. ויש אומרים¹² שבכל ענין אינו גובה הבעל חוב רק חצי השבח אפילו בשבח שהשביחו הנכסים מאליהם, וכן עיקר.

כיצד, היה עליו חוב של מאתים וזו ומכר ללוקח שדה שוה מנה, והשביחה ביד הלוקח בין מאליה בין על ידי הוצאה, בין היה השבח יתר על ההוצאה בין היתה הוצאה יתר על השבח עד ששוה מאתים, טורף הבעל חוב ממנה ק"נ מנה של דמי השדה ונ' של השבח ואין צריך לתת כלום ללוקח בשביל ההוצאה, והלוקח יקח נ' של שבח הנשארים, וחוזר הלוקח וגובה הקרן מנכסי המוכר אף מהמשועבדין שמכר או נתן לאחר שמכר השדה ללוקח, אבל השבח שטרף ממנו הבעל חוב אינו גובה אותה הלוקח מנכסי המוכר אלא מבני חורי ולא ממשועבדין, וטעמא שאינו גובה ממשועבדין מפני תיקון העולם שאין קול יוצא על השבח ולא ידעו הלוקחות לזיהור.

וכל זה לא מיירי אלא שכתב ללוקח גם כן דאקנה, אבל אם כתב ללוקח בהדיא שלא יגבה מדאקנה, אין ללוקח בשבח כלום.

ולא מיירי ג"כ אלא בשבח ששבחו הנכסים בעוד המוכר חי, אבל מה ששבחו הנכסים לאחר מיתת המוכר אין לבעל חוב בו כלום, דכיון דמשום דאקנה אתינן עליה, מה שהשביחה לאחר שמת לא קנאו מוכר מעולם והרי נשאר כולו ללוקח.

ד. מתנה דלא כתיב ליה הכי הכי נמי דלא טריף שבחא אמר ליה אין וכי יפה כח מתנה ממכר אמר ליה אין יפה ויפה

כל הדברים לא¹³ נאמרו אלא בלוקח, משום דלוקח לא מפסיד בזה כלום שכן כותב לו מוכר ללוקח באחריות שטר המכר, אנא אקום ואשקוט ואטוהר מכל עירעור וביני אילן ועמליהון ושבתיהון, וכיון שלוקח חוזר על המוכר גובה בעל חוב שבח מלוקח וחוזר על המוכר.

¹² רמ"א שם וטעמא שהשבח שהשביח ביד הלוקח אפילו מאליו הוי כאילו קנאו המוכר אחר שמכר השדה ללוקח, והרי חל שיעבוד המלוה והלוקח בבת אחת בשוה שהרי כתב לשניהם דאקנה, לפיכך חולקין אותו השבח

¹³ שו"ע ונו"כ קטו ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

אבל מקבל מתנה שהשבית השדה בידו מחמת הוצאה שהוציא עליה, אין בעל חוב גובה משבחה כלום, מכיון שאינו חוזר לגבות מן הנותן שהרי סתם נותן לא מקבל עליו אחריות¹⁴, ואין מפסידין אותו בדבר שאינו הפסד לבעל חוב¹⁵,

לפיכך רואין כמה היתה שוה בשעת מתנה וגובה, ואם שבחה מאליה¹⁶ בעל חוב גובה את כולה¹⁷. וי"א¹⁸ שאינו גובה השבח.

ואם קבל עליו הנותן אחריות, גם מקבל המתנה הוא כלוקח וגובה בעל חוב ממנו כמו שגובה מן הלוקח, וכן לוקח שפירש בהדיא שאין לו אחריות על המוכר דינו כמקבל מתנה.

ה. המוכר שדה לחבירו והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא

גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח גובה

מנכסים בני

כבר התבאר לעיל שהקונה קרקע¹⁹ שמשועבדת לבעל חוב, כשבא בעל חוב למרוף מן הלוקח, אם כתב לו הלזה דאקנה²⁰, השבח שמשביחין הנכסים גם

¹⁴ לא רצו חז"ל להפסידו בתקנתם משום נעילת דלת, סמ"ע יז, ועיין ש"ך כח ובאורים ס"ק ל כתב הטעם כיון דאין לו על מי לחזור מתחילה אדעתא דהכי נחית שלא יהיה ביד הבע"ח למרוף ממנו השבח

¹⁵ דבשלמא גופה של קרקע אמר ליה הבעל חוב אמאי זכינתייה מהיכן אנגבה חובי, וכן השבח הבא מאיליו והוא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא, אמר ליה אילו לא לקחת קרקע זו כל מה שעלה בדמיה מאליה הייתי גובה ממנה חובי, לפיכך גובה גם השבח הבא מאיליו ממקבל מתנה, אבל שבח הבא מחמת הוצאה אמר לו מקבל מתנה לבעל חוב מאי אפסדיתך. לבוש וסמ"ע שם יח

¹⁶ דהרי"ף (שם ז, ב בדפי הרי"ף) והרמב"ם (פכ"א ממלוה ה"ג) סוברים דלענין שבחא דממילא אין אנו צריכים לאחריות וגובה אפילו ממקבל מתנה,

¹⁷ לבוש ועיין ש"ך שאריך בזה, ועיין קצוה"ח ט

¹⁸ הוא דעת הרא"ש (שם) ותוס' (שם טו. ד"ה בעל חוב) דס"ל אף לענין דאקני וחצי שבח אין חילוק בין שבחה דממילא לשבח דהוצאה, א"כ אף כאן לענין מקבל מתנה אין חילוק ובכל אנפי אין גובה הבעל חוב. ועיין בש"ך ובאורים לג שהעיקר כדעה ראשונה

¹⁹ שו"ע ונו"ב שם קטו א

²⁰ כתב הסמ"ע היינו למאן דס"ל בדאקני לא אמרינן אחריות ט"ס הוא כמ"ש בר"ם קי"ב מיהו אפי' לפי שיטתייהו א"צ דאקנה כ"א הלזה למלוה אבל בלוקח לענין השבח אמרינן דהוי כאילו כתב לו דאקנה לכ"ע. והש"ך השיג עליו בזה ע"ש

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

כן בכלל דאקנה הוא, לפיכך אם החוב כנגד הקרן והשבח יטרוף הבעל חוב גם השבח שהשביח בשדה ביד הלוקח, בין שבח ששבחו הנכסים מאליהם כגון שעלו בו אילנות או שנתייקרה, בין שבח שהשביחו מחמת הוצאה.

אלא שאם שבחו מאליהם טורף כל השבח ואין ללוקח בו, ואם השביח מחמת הוצאה נוטל הלוקח תחלה מן השבח כנגד ההוצאה, ומה שהוא יתר על ההוצאה חולקין הבעל חוב והלוקח. ויש אומרים²¹ שבכל ענין אינו גובה הבעל חוב רק חצי השבח.

ו. המוכר שדה לחבירו והשביחה ובא בעל חוב וטרפה ...

ואם היציאה יתירה על השבח אין לו אלא הוצאה שיעור

שבח מבעל חוב ... בלוקח מגזלן

כבר התבאר לעיל דף יד: שהגזלן שדה ומכרה²², והשביחה ביד לוקח, כשבא הגזלן להוציא השדה מיד לוקח²³, מוציא ממנו גם את השבח, בין שבח הבא מאליו ובין שבח מחמת הוצאות²⁴, אלא שיש אופנים שצריך הגזלן לשלם ללוקח עבור השבח.

וכבר התבאר לעיל דף צה: שהקרן ששילם על הקרקע חוזר הלוקח וגובה אותו מן הגזלן מנכסים משועבדים אפילו לא כתב לו אחריות, שאחריות טעות סופר הוא, ובשבח שיכול לגבות²⁵, גובה מבני חורי שאינו אלא כמלוה על פה.

נשתבחה השדה מאליה שלא מחמת הוצאות וטירחת הלוקח, אין הגזלן משלם השבח, נשתבחה השדה מאליה שלא מחמת הוצאות וטירחת

²¹ רמ"א שם וטעמא שהשבח שהשביח ביד הלוקח אפילו מאליו הוי כאילו קנאו המוכר אחר שמכר השדה ללוקח, והרי חל שיעבוד המלוה והלוקח בבת אחת בשוה שהרי כתב לשניהם דאקנה, לפיכך חולקין אותו השבח

²² שו"ע ונו"כ שעג א

²³ שאין במכירת קרקע גזולה כלום, ואם דר בו או נשתמש צריך לשלם שכר לבעלים,

²⁴ טור סימן שעג וכפירוש הב"י בדבריו. ואף כשצריך לשלם עבור השבח, כמ"ש להלן, אינו חייב להשאיר לו חלק בקרקע, וכפירוש השני שבב"י.

²⁵ לפי מה שיבאר ב"מ יד: וב"ק צו. שיש חילוק אם השביחה הלוקח בהוצאתו ואם השבח יותר מההוצאה ועוד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

הלוקח²⁶, אין הנגזל משלם השבח, והלוקח חוזר וגובה מן הגנב כל השבח²⁷, ואם ידע הלוקח בשעת מכירה שהיא גזולה, אף מהגזול אין גובה השבח²⁸.

השביח הלוקח השדה בהוצאות וטירחה, ולא ידע בשעת מכירה שהיא גזולה, נוטל ההוצאות שכנגד השבח מן הנגזל, והקרן²⁹ עם השבח היתר על ההוצאה נוטל מן הגזול³⁰.

ידע הלוקח בשעת מכירה שהיא גזולה, יש אומרים³¹ שנוטל מהנגזל הוצאות שכנגד השבח ומהגזול אין נוטל רק הקרן, ומפסיד שאר השבח. וי"א³² שאינו נוטל רק הקרן מן הגזול, ואילו ההוצאות והשבח מפסיד

²⁶ כגון אילנות שגדלו או שנתייקרה.

²⁷ טור שענ

²⁸ טור שם ובסמ"ע סק"ה, דכיון שידע שהיא גזולה לא נתן המעות בתורת מקח אלא בתורת הלואה, ואם יטול יותר ממה שנתן, מיחזי כרבית, ועי' ספר ברית יהודה פרק כח סעיף יח. כתב בשו"ע שם סעיף ג שאם טוען המוכר שהלוקח ידע שהיא גזולה והלוקח טוען שלא ידע, על המוכר להביא ראיה, דחוקה דלא שדי איניש זוזי בכדי, ומסתמא לא ידע.

²⁹ בפת"ש סק"ב הביא מחלוקת הראשונים באם הוזלה הקרקע משעת לקיחה ואינה שוה כפי שקנאה, שיש אומרים שלעולם נוטל מה שנתן, דכיון דהוברר שאינה שלו אין כאן מכירה, ויש אומרים שאם לא ידע שהיא גזולה הוי כמכירה ואינו נוטל מהגזול כי אם כפי שוויה עתה, עיי' שם. וכן אם היתה שוה אלף וקנאה בת"ק משמע מדברי הקצ"ח בסימן קמ"ב שדינו כמריפת בע"ח שהלוקח גובה מהגזול אלף, כמ"ש בשו"ע סימן קמ"ב סעיף א, ובשעמ"ש שם תמה דכיון שמכר שדה שאינו שלו הוי מקח טעות והמעות הלואה, ואינו גובה אלא מה שנשל ממנו, וכן תמה בשו"ת בית אפרים חו"מ סימן יח. ובערוה"ש כתב שאם נתייקרה נראה דלכו"ע נוטל כפי שוויה עתה, ועי' פת"ש שמסתפק באם הוזלו קרקעות אלא שקרקע זו השביחה ממילא כמה משלם לו.

³⁰ וכתב הש"ך בשם הב"ח דבזמ"ז אין גובין השבח, כיון שהוא יותר מן הקרן ה"ז כקנס, והש"ך חולק, ועי' אמרי בינה דיני דיינים סימן ג), ואין בזה משום רבית, בדקיי"ל כרב דאמר יש לו מעות ויש לו שבת. ואם היו ההוצאות יתירות על השבח, כתב בשו"ע להלן שאין לו מההוצאות אלא כשיעור השבח, ונוטלו מבעל השדה, והקרן נוטל מהגזול, ומשמע ששאר ההוצאות מפסיד, אבל בערוה"ש כתב שמ"מ גובה מהגזול כל ההוצאות, משום דלגביה הוי כיוור ברשות, ובפוסקים לא משמע כן, וצ"ע.

³¹ שו"ע שם דכיון שידע שהיא גזולה אין כאן מכירה, ואם יטול מהגזול יותר ממה שנתן לו מיחזי כרבית, ובמ"ש הרמ"א שם בשם י"א שאם קיבל עליו בפירוש לשלם הו"ל תנאי שבממון וקיים, עי' סמ"ע וט"ז שם, ועי' ברית יהודה פרק כח.

³² רמ"א שם, כיון שידע שהיא גזולה, ותמה הש"ך סק"א דמ"ש מגזול עצמו שהוציא הוצאות שנוטל מהגזול כשיעור שבת, כמ"ש בסימן שעב סעיף ג, והאריך להוכיח שלא נחלקו הראשונים בזה, ובנה"מ מיישב דברי הרמ"א דאיירי שהכסיפה הגזול והלוקח השביחה, שלדעת היש חולקים שברמ"א נוטל הוצאה שיעור שבת מן הגזול ולא מהנגזל, בזה ס"ל ליש אומרים מיחזי כרבית, אבל במקום שנוטל מהנגזל לא מיחזי כרבית, בערוה"ש הוסיף שאפילו לדעה ראשונה שברמ"א אפשר שמודים באם ידע שהכסיפה הגזול, שמסתמא נתרצה מתחלה שלא ליטול אף ההוצאות, וסיים בצ"ע לדינא.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

ובן³³ הפירות שאכל הלוקח בעוד שהיתה בידו צריך לשלם אותם לנגזל, ודינו בהם עם הגזלן כדינו של שבת, שאם לא ידע שהיא גזולה גובה אותם מן הגזלן³⁴ שהרי קבל עליו אחריות, וגובה אותה מנכסים בני חורין שאינו אלא כמלוה על פה, ואם ידע שהיתה גזולה משלם כל הפירות שאכל לנגזל ואינו מנכה לו כלום, וגם אינו נוטל כלום מהגזלן.

דף טו:

**ז. אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסליק ליה לבעל חוב ...
שעשאו אפותיקי דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזו**

עוד התבאר במסכת ב"ק דף צו. שבעל חוב שטרף³⁵ בחובו מיד הלוקח מה שראוי לו הן מן הקרן הן מן השבח כפי שהתבאר לעיל דף צה: רואין הנשאר מהקרקע אם יש בו שיעור כדי שדה בשדה או גינה בגינה, כגון שנשאר לו בשדה בית ט' קבין ובגינה בית חצי קב³⁶, יכול בעל חוב לומר ללוקח מול חלקך בקרקע, ואין הלוקח יכול לומר לו תן לי חלקי במעות כיון שיש לו שיעור שדה או גינה³⁷. והוא הדין שאין הבעל חוב יכול לכופו שיתננו לו והוא יתן לו מעות.

³³ שו"ע ונו"ב שם ב

³⁴ ובפרוה"ש מסתפק לדעת השו"ע אם משלם כפי שווי הפירות שאכל, או אפשר דמיא ליורשים שאכלו פרה שאולה שאינם משלמים אלא דמי בשר בזול, כיון שברשות אכלו, וה"נ אכל ברשות, וכתב דאפשר דכיון שלא ידע שהיא גזולה, הרי יחזור ויגבה מן הגזלן, ולגביה דין הפירות כדין השבת, ונוטל כל שווים, ולכן משלם גם להנגזל מלא שווים. בשו"ת מהרי"ל דיסקין פסקים אות רל מסתפק במוכר שדה לאחר ל' יום ובינתיים נמצאה גזולה, אם יש לו שבת יוקר, כיון שלא חל המקח עדיין, ואפשר דמיחזי כרביית, ומסתפק גם במוכר שלא ידע שאינה שלו אם הוי מקח מעות ואינו משלם שבת, עיין שם.

³⁵ שו"ע ונו"ב קטו ב

³⁶ שהוא שיעור שדה, וחצי קב הוא שיעור גינה, וכמו שכתבו הטור [והמחבר] בסימן רי"ח [טור סעיף ח' ומחבר] סעיף ט' ע"ש, וגם [במחבר] בריש סימן קע"א [סעיף ג']. סמ"ע שם יג

³⁷ סמ"ע שם יד מהטור

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

ואם אין בו שיעור שדה או גינה כנזכר אז תלוי ברצון הלוקח, אם ירצה יטול הקרקע ואם ירצה צריך הבעל חוב ליתן לו מעות³⁸. יש אומרים שהוא הדין אם לא היה דמי החוב רק נגד הקרן ולא נגד השבח, שאז נשאר כל השבח ללוקח גם הדין כך.

ודוקא שלא עשאו המוכר אפותיקי, אבל אם עשאו אפותיקי גובה בעל חוב אף השבח³⁹, כיון שאומר קרקעי היא שהשתבחה שהרי היא כמכורה לי מתחלת השיעבוד כאפותיקי⁴⁰, רק שנותן ללוקח הוצאותיו⁴¹, ואם ההוצאה מרובה על השבח, אין לו הוצאה רק כדי השבח בלחוד.

ח. המקדש את אחותו ... מעות מתנה

כבר התבאר במסכת גיטין דף מה. שהמקדש⁴² את אחותו אף על פי שאין כאן קידושין כלל שהרי אין קידושין תופשין לו בה, אפילו הכי המעות שלה, דמסתמא לשם מתנה נתנן לה, שהכל יודעין שאין קידושין תופשין בעריות, ואין זה טועה⁴³, אלא ודאי גמר ונתן לשם מתנה⁴⁴.

³⁸ כתב המגיד משנה (פכ"א ממלוה ה"ה) אם החוב קטן ואם ישומו לו קרקע לא יהיה שמו עליו אין מכריחין לקבלו רק משכירין או מוכרין הקרקע לזמן כדי שיקבל מדמי שכירות מעותיו, ש"ך (סקב"ג).

³⁹ אפילו לא מסיק ביה רק שיעור ארעא לבר והשבח עודף על חובו גובה כל הקרקע דימעות קרקע שלי השבחה, כן דעת רוב מחברים. והש"ך (סקב"ו) ביקש להכריע כדעת החולקים דאף באפותיקי לא שקיל יותר מכדי חובו, ועיין תומים (שם) כי אין הכרעתו מכרעת ובטל ממש היחיד במעוטו. תומים כח

⁴⁰ לבוש שם ובש"ך כה כתב ולפי זה אפילו בלא דאקני' או אפי' שמפורש בשטר שלא יגבה מדאקני' גובה הבע"ח השבח מטעם דארעאי אשבח, ה"מ כתב דיש שמה אחרת בזה שלא יפה כח האפותיקי לטרוף יותר משעור חובו אלא שיכול לסלק להלוקח בדמים ואינו מחויב לתת לו קרקע אבל לענין השבח אין חילוק באפותיקי ולזה נוסח דעת הש"ך והכריח כן בראיות ע"ש דמסיק וכו' ז"ל סוף דבר לפ"ד שמה זו עיקר בנמ' ובסברא אך כיון שרבו הראשונים החולקים אינני כדאי להכריע אבל מכל מקום נ"ל ברור שיכול הלוקח לומר קים לי כוותיהו עכ"ל. אולם עיין אורים שם כז שלרוב מחברים ס"ל כדיעה ראשונה והחולקים בטיילין במעוטן.

⁴¹ והיינו בדלא הלזה לו אלא שיעור ארעא, אבל אם הלזה לו שיעור ארעא ושבחא אינו נותן לו אפילו מן ההוצאה כלום, כ"כ הטור בהדיא בסעיף ו. סמ"ע שם טו

⁴² שו"ע ונו"ב אבהע"ז נ ב

⁴³ ע"כ כתב המ"מ מ"ש הרמב"ם אם היו קידושי טעו' חוזרין הקידושין היינו בדבר שהוא טועה וסבר שיהיו קידושין והוא דבר כדי למעותו כגון שהלך בעלה למד"ה והגידו לה שמת בעלה ונתקדשה לאחר ואח"כ בא בעלה שאז א"צ גט מהשני וצריכה להחזיר הקידושין לו שבטעות קידשה ואחותה מותרת לו וכל כיוצא בזה. ח"מ שם ו

⁴⁴ עיין במיב קידושין שכתב כבר הקשיתי לעיל על זה דבחושן משפט סימן שעג (ס"א) פסקו הרמב"ם (גזילה ואבידה פ"ט ה"ז) והשולחן ערוך בהכיר בה שאינה שלו ולקחה דמעות יש לו, ולשמואל דסבירא ליה (קידושין מו, ב) במקדש אחותו מעות מתנה גם כאן סבירא ליה מעות מתנה, אם כן הוה להו למיפסק כאן כרב כיון דפסקינן שם כוותיה כמפורש בש"ס בבא מציעא (טו, ב). ובש"ך חושן משפט סימן שנו (סק"ז) כתב דהרמב"ם מחלק בין אחותו לגוברא. והוא דחוק חדא דאם כן גם בהכיר בה שאינה שלו הוה ליה לחלק בין אם מכרה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

ט. הכיר בה שאינה שלו ולקחה ... הלכתא יש לו מעות ויש לו שבח ואף על פי שלא פירש לו את השבח הכיר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח אין לו

השביח הלוקח השדה בהוצאות וטירחה, ולא ידע בשעת מכירה שהיא גזולה, נוטל ההוצאות שכנגד השבח מן הנגזל, והקרן⁴⁵ עם השבח היתר על ההוצאה נוטל מן הנגזל⁴⁶.

כבר התבאר שאם ידע הלוקח בשעת מכירה שהיא גזולה, יש אומרים⁴⁷ שנוטל מהנגזל הוצאות שכנגד השבח ומהנגזל אינו נוטל רק הקרן, ומפסיד שאר השבח. וי"א⁴⁸ שאינו נוטל רק הקרן מן הנגזל, ואילו ההוצאות והשבח מפסיד

לאחיו או לאחותו, ועוד דהרמב"ם (זכיה ומתנה פ"ו ה"כ) סיים שהכל יודעין שאין קידושין תופסין בעריות, ושינה מלשון הש"ס שאין קידושין תופסין באחותו, משמע דסבירא ליה דהוא הדין דבשאר עריות כגון בת אשתו ובת בתה אף דנוכראה היא לגביה אפילו הכי אמרינן מעות מתנה. ועיי"ש שכתב מספר תירווצים.

⁴⁵ בפת"ש סק"ב הביא מחלוקת הראשונים באם הוזלה הקרקע משעת לקיחה ואינה שוה כפי שקנאה, שיש אומרים שלעולם נוטל מה שנתן, דכיון דהוברר שאינה שלו אין כאן מכירה, ויש אומרים שאם לא ידע שהיא גזולה הוי כמכירה ואינו נוטל מהנגזל כי אם כפי שווייה עתה, עיי"ש שם. וכן אם היתה שוה אלה וקנאה בת"ק משמע מדברי הקצה"ח בסימן קמ"ב שדינו כמריפת בע"ח שהלוקח גובה מהנגזל אלה, כמ"ש בשו"ע סימן קמ"ב סעיף א, ובשעמ"ש שם תמה דכיון שמכר שדה שאינו שלו הוי מקח טעות והמעות הלואה, ואינו גובה אלא מה שנמל ממנו, וכן תמה בשו"ת בית אפרים חו"מ סימן יח. ובערוה"ש כתב שאם נתייקרה נראה דלכו"ע נוטל כפי שווייה עתה, ועי' פת"ש שמסתפק באם הוזלו קרקעות אלא שקרקע זו השביחה ממילא כמה משלם לו.

⁴⁶ וכתב הש"ך בשם הב"ח דבזמה"ז אין גובין השבח, כיון שהוא יותר מן הקרן ה"ז כקנס, והש"ך חולק, ועי' אמרי בינה דיני דיינים סימן ג, ואין בזה משום רבית, כדקיי"ל כרב דאמר יש לו מעות ויש לו שבח. ואם היו ההוצאות יתירות על השבח, כתב בשו"ע להלן שאין לו מההוצאות אלא כשיעור השבח, ונוטלו מבעל השדה, והקרן נוטל מהנגזל, ומשמע ששאר ההוצאות מפסיד, אבל בערוה"ש כתב שמ"מ גובה מהנגזל כל ההוצאות, משום דלגביה הוי כיורד ברשות, ובפוסקים לא משמע כן, וצ"ע.

⁴⁷ שו"ע שם דכיון שידע שהיא גזולה אין כאן מכירה, ואם יטול מהנגזל יותר ממה שנתן לו מיחזי כרבית, ובמ"ש הרמ"א שם בשם י"א שאם קיבל עליו בפירוש לשלם הו"ל תנאי שבממון וקיים, עי' סמ"ע וט"ז שם, ועי' ברית יהודה פרק כה.

⁴⁸ רמ"א שם, כיון שידע שהיא גזולה, ותמה הש"ך סק"א דמ"ש מגזלן עצמו שהוציא הוצאות שנוטל מהנגזל כשיעור שבח, כמ"ש בסימן שעב סעיף ג, והאריך להוכיח שלא נחלקו הראשונים בזה, ובנה"מ מיישב דברי הרמ"א דאיירי שהכסיפה הנגזל והלוקח השביחה, שלדעת היש חולקים שברמ"א נוטל הוצאה שיעור שבח מן הנגזל ולא מהנגזל, בזה ס"ל ליש אומרים דמיחזי כרבית, אבל במקום שנוטל מהנגזל לא מיחזי כרבית,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

ובן⁴⁹ הפירות שאכל הלוקח בעוד שהיתה בידו צריך לשלם אותם לנגזל, ודינו בהם עם הגזלן כדינו של שבת, שאם לא ידע שהיא גזולה גובה אותם מן הגזלן⁵⁰ שהרי קבל עליו אחריות, וגובה אותה מנכסים בני חורין שאינו אלא כמלוה על פה, ואם ידע שהיתה גזולה משלם כל הפירות שאכל לנגזל ואינו מנכה לו כלום, וגם אינו נוטל כלום מהגזלן.

י. אחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי

מקח וממכר

עוד התבאר שם דף יג: ודף יד. שמלוה בשטר גובה ממשועבדים⁵¹, והיינו שגובה מנכסים שמכר או נתן הלואה לאחר ההלואה, שמכיון שמלוה בשטר יש לו קול, ועל הלוקח להזהר שלא לקנות ממי שיש עליו חובות שלא יטרוף ממנו המלוה, ומכך שלא נזהר הפסיד הוא לעצמו, אבל אינו גובה מלקוחות שקנו קודם ההלואה, שהרי לא נשתעבדו למלוה משעת הלואה.

ואפילו לא נכתב אחריות בשטר⁵² גובה ממשועבדים, שאחריות טעות סופר הוא, אבל אינו גובה ממשועבדים כל זמן שיש ביד הלואה בני חורין, אפילו זיבורית.

בערוה"ש הוסיף שאפילו לדעת ראשונה שברמ"א אפשר שמודים באם ידע שהכסיפה הגזלן, שמסתמא נתרצה מתחלה שלא ליטול אף ההוצאות, וסיים בצ"ע לדינא.

⁴⁹ שו"ע ונו"כ שם ב

⁵⁰ ובערוה"ש מסתפק לדעת השו"ע אם משלם כפי שווי הפירות שאכל, או אפשר דדמיא ליורשים שאכלו פרה שאולה שאינם משלמים אלא דמי בשר בזול, כיון שברשות אכלו, וה"נ אכל ברשות, וכתב דאפשר דכיון שלא ידע שהיא גזולה, הרי יחזור ויגבה מן הגזלן, ולגביה דין הפירות כדין השבת, ונוטל כל שווים, ולכן משלם גם להגזל מלא שווים. בשו"ת מהרי"ל דיסקין פסקים אות רל מסתפק במוכר שדה לאחר ל' יום ובינתיים נמצאה גזולה, אם יש לו שבת יוקר, כיון שלא חל המקח עדיין, ואפשר דמיחזי כרבית, ומסתפק גם במוכר שלא ידע שאינה שלו אם הוי מקח טעות ואינו משלם שבת, עיין שם.

⁵¹ שם ושם ושו"ע ס א

⁵² עיקר לשון אחריות בשטר שמוזכר בגמרא הוא גבי לוקח שדה מחבירו וחושש שמא גזולה היא ויקחנה הגזלן ממנו או שמא יטרוף ממנו המלוה, הרי המוכר מקבל עליו אחריות שיוכל הלוקח לחזור עליו (עי' שו"ע סימן רכה ובסמ"ע סק"ה), ולשון אחריות האמור כאן הוא שמקבל הלואה עליו אחריות החוב ומשעבד נכסיו שיהיו אחראים לגבות מהם, ומשמע מכאן שמעיקר הדין היו כותבים כן בשטר שאחריות שטר זה קיבל עליו לפרוע ממנו ומנכסיו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא מציעא

**יא. חזר ולקחה מבעלים הראשונים מהו אמר ליה מה מכר לו
ראשון לשני כל זכות שתבא לידו ... ניחא ליה דלא
נקרייה גזלנא ... ניחא ליה דליקו בהמנותיה**

הגזול⁵³ שדה ומכרה⁵⁴ לאחר או נתנה במתנה שאין מעשיו כלום⁵⁵, כמו שנתבאר לעיל שקרקע אינה נגזלית, ואח"כ קנאה הגזול מן הגזול⁵⁶, נתקיים המקח ביד הלוקח או המקבל מתנה, שאנו אומרים שלכן מרח לקנותה להעמידה ביד לוקח כדי לעמוד בנאמנות⁵⁷, ויש אומרים⁵⁸ שאם ידע הלוקח שהיא גזולה לא קנה.

⁵³ כתב רעק"א בשם שו"ת תשב"ץ שבדינים אלה ה"ה כשמכר מטלטלין גזולים (קודם יאוש), וכ"כ בערוה"ש עפ"י דברי הרמ"א סימן רט סעיף ה', ועי' סמ"ע סימן לז ס"ק מא ובט"ז ובקצה"ח שם סק"ה. וכתב בשו"ת תשב"ץ ח"ב טור ב סימן כב דה"ה המוכר פקדון של חבריו שלא מדעתו דינו כמוכר חפץ גזול, ואם חזר וקנאו המקח קיים.

⁵⁴ שו"ע ונו"כ שעד א

⁵⁵ ובחכמת שלמה לסימן שעג מסתפק אם יכול הגזול לבטל המקח כ"ז שלא בא הגזול

⁵⁶ עי' סימן רה סעיף ח בדין גזול שמוען שקנה השדה הגזולה אם נאמן על כך.

⁵⁷ ובערוה"ש האריך להסביר עפ"י דברי הראשונים, כיון שהקנין הראשון בטל, במה קנה עתה הלוקח, והתוס' כתבו דבההיא הנאה שסמך עליו הו"ל כאילו אמר לו בתחלה שדה זו קנויה לך לכשאקנה, והסביר בשם המהרש"א דאע"ג דבמכר גמור כה"ג לא מהני משום שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו, עיקר הטעם הוא משום דלא סמכא דעתו דלוקח, משא"כ הכא סמכא דעתו משום דליקום בהימנותיה, ובשם הנמוק"י כתב שבההיא הנאה שמחזיקו כנאמן חשוב כקבלת מעות, וה"ז כקונה בכסף, עיין שם, ועי' נחל יצחק סימן ח מעגף ה ואילך ובאמרי בינה דיני הלואה סימן נב ד"ה ובנתיבות, ובגדולי שמואל מדויק מדברי רש"י והריטב"א שכאילו נעשה הגזול שלוחו של לוקח לקנות עבורו. ועי' רמ"א סימן רט סעיף ה בדין מוכר דבר שאינו ברשותו וחזר המוכר וקנאו. ובערך ש"י שם, ועי' נה"מ סימן ס ס"ק יא ובמבעה"ח שם.

⁵⁸ רמ"א שם סעיף ב, דכיון שידע לא שייך טעמא דניחא ליה דליקו בהימנותיה או דלא ניחא ליה דליקריא גזלנא, ועי' משפ"ש סימן רט סעיף ה.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

